

## Original article

## Assessment of the Relationship between Religious Attitudes and Water Consumption Saving in Rafsanjan University of Medical Sciences

Hadi Eslami<sup>1</sup>Najmeh Hassan Shahi<sup>2</sup>Zahra Ebrahimi<sup>2</sup>Ameneh Marzban<sup>3\*</sup>

- 1- Assistant Professor, Department of Environmental Health Engineering, School of Health, Occupational Safety and Health Research Center, NICICO, World Safety Organization and Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran
- 2- B.S Student of Environmental Health Engineering, School of Health, Student Research Committee, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran
- 3- PhD Student of Health in Disasters and Emergencies, Department of Health in Disasters and Emergencies, School of Health Management and Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

**\*Corresponding author:** Amenah Marzban, Department of Health in Disasters and Emergencies, School of Health Management and Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

**Email:** amenemarzban@yahoo.com

**Received:** 16 March 2022

**Accepted:** 20 July 2022

### ABSTRACT

**Introduction and purpose:** Water scarcity is a daunting challenge in most areas of the world, with at least one in six people in the world does not have access to safe drinking water. The present study aimed to investigate the relationship between religious attitudes and water saving in students of Rafsanjan University of Medical Sciences in 2021.

**Methods:** This descriptive study was conducted on 299 students who were selected by the convenience sampling method. Data collection tools were the water conservation tendency and the religious attitude standard questionnaires (Marzban et al., 2019). Data were analyzed in SPSS software (version 24) using an independent t-test, analysis of variance, and Pearson correlation coefficient statistics tests.

**Results:** The mean scores of religious attitude and tendency towards water saving were  $4.19 \pm 0.5$  and  $4.25 \pm 0.36$ , respectively. Moreover, 92.3% and 100% of students were in favorable conditions in terms of religious attitude and water saving, respectively. The tendency to save water consumption had a significant relationship with the university of students ( $P < 0.05$ ). The correlation between religious attitude and the tendency towards water saving was statistically significant ( $R = 0.483$ ;  $P \leq 0.001$ ).

**Conclusion:** According to the positive relationship between religious attitude and tendency towards water saving consumption, as well as the religious context of our society, we can use this potential in the field of environmental protection and water saving.

**Keywords:** Rafsanjan, Religious attitude, Saving, Students, Water consumption

► **Citation:** Eslami H, Hassan Shahi N, Ebrahimi Z, Marzban A. Assessment of the Relationship between Religious Attitudes and Water Consumption Saving in Rafsanjan University of Medical Sciences. Journal of Health Research in Community. Summer 2022;8(2): 76-85.

## مقاله پژوهشی

# بررسی رابطه بین نگرش مذهبی و صرفه جویی در مصرف آب در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

## چکیده

هادی اسلامی<sup>۱</sup>  
نجمه حسن شاهی<sup>۲</sup>  
زهرا ابراهیمی<sup>۳</sup>  
آمنه مرزبان<sup>۴\*</sup>

**مقدمه و هدف:** کمبود آب در بیشتر نقاط جهان چالشی اساسی است و از هر ۶ نفر در جهان، حداقل یک نفر از دسترسی به آب آشامیدنی سالم محروم است. هدف این مطالعه تعیین رابطه بین نگرش مذهبی و صرفه جویی در مصرف آب در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۴۰۰ بود.

**روش کار:** این مطالعه به صورت توصیفی و مقطعی بود که در آن ۲۹۹ نفر از دانشجویان به صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌های گرایش به صرفه جویی در مصرف آب و نگرش مذهبی بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ و آزمون‌های آماری تی مستقل، تحلیل واریانس و همبستگی پیرسون استفاده شد.

**یافته‌ها:** میانگین نمره نگرش مذهبی و گرایش به صرفه جویی در مصرف آب در دانشجویان به ترتیب  $4/19 \pm 0/50$  و  $4/25 \pm 0/36$  بود.  $92/3$  و  $100$  درصد دانشجویان به ترتیب از نظر نگرش مذهبی و صرفه جویی در مصرف آب در وضعیت مناسب قرار داشتند. گرایش به صرفه جویی در مصرف آب با متغیر دانشکده محل تحصیل رابطه معناداری داشت ( $P < 0/05$ ). همبستگی بین نگرش مذهبی و گرایش به صرفه جویی در مصرف آب از نظر آماری معنی دار بود ( $r = 0/483$  و  $P \geq 0/001$ ).

**نتیجه گیری:** با توجه به ارتباط مثبت بین نگرش مذهبی و گرایش به صرفه جویی در مصرف آب و با توجه به بافت مذهبی جامعه، می توان از این قابلیت در زمینه حفظ محیط زیست و صرفه جویی در مصرف آب بهره گرفت.

**کلمات کلیدی:** دانشجویان، رفسنجان، صرفه جویی، مصرف آب، نگرش مذهبی

۱. استادیار، گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، مرکز تحقیقات ایمنی و سلامت شغلی، شرکت ملی صنایع مس ایران، سازمان جهانی ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران
۲. دانشجوی کارشناسی مهندسی بهداشت محیط، گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران
۳. دانشجوی دکترای سلامت در بلایا و فوریت‌ها، گروه سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

\* نویسنده مسئول: آمنه مرزبان، گروه سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

Email: amenemarzb@yaho.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۲۹

◀ **استناد:** اسلامی، هادی؛ حسن شاهی، نجمه؛ ابراهیمی، زهرا؛ مرزبان، آمنه. بررسی رابطه بین نگرش مذهبی و صرفه جویی در مصرف آب در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. مجله تحقیقات سلامت در جامعه، تابستان ۱۴۰۱ (۲): ۸۵-۷۶.

## مقدمه

آب از باارزش ترین عوامل زیست محیطی است که نقش بسزایی در حیات و سلامت انسان دارد [۱]. شواهد نشان می دهد

مجله تحقیقات سلامت در جامعه، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، تابستان ۱۴۰۱، دوره ۱، شماره ۲، ۷۶-۸۵

کمبود آب در بسیاری از مناطق جهان چالشی اساسی است و از هر ۶ نفر در جهان، حداقل یک نفر از دسترسی به آب آشامیدنی سالم محروم است [۲]. بر اساس برآوردهای موجود، حداقل ۵۰ کشور جهان تا سال ۲۰۵۰ با کمبود آب شیرین مواجه می‌شوند که ایران نیز در ردیف همین کشورهاست [۴، ۳]. انتظار می‌رود در آینده‌ای نزدیک، عمده‌ترین مشکل جهانی بحران کمبود آب باشد [۵]. در همین زمینه مدیر کل یونسکو اعلام کرده است از بین تمام بحران‌های اجتماعی و طبیعی که انسان‌ها با آن روبه‌رو هستند، بحران کمبود آب مهم‌ترین آن‌هاست؛ زیرا با وجود اینکه منابع آبی در این زیست‌کره در حال کاهش است، تقاضا برای آن به‌شدت و با آهنگی ناپایدار در حال رشد است، به‌طوری‌که در ۲۰ سال آینده میانگین عرضه آب در جهان برای هر فرد تا یک‌سوم میزان فعلی کاهش خواهد یافت [۶، ۷].

با وجود اینکه میانگین بارش باران در ایران یک‌سوم میانگین جهانی است، سرانه مصرف در تمام بخش‌های خانگی، کشاورزی و صنعتی بیشتر از استاندارد جهانی است [۷، ۳]. برای مثال، سرانه مصرف آب خانگی در ایران ۲۲۰ لیتر در هر روز است، درحالی‌که استاندارد آن در جهان ۷۵ لیتر است [۹، ۸]. این موضوع نشان می‌دهد میزان مصرف آب در ایران مسئله‌ای اجتماعی و صرفه‌جویی در منابع آب ضرورتی ملی است [۱۰]. صرفه‌جویی اساساً یک کنش است و به همین علت در قالب رویکردهای نظری متعددی قابل تبیین است [۱۱].

یکی از عواملی که رفتار صرفه‌جویی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، نگرش مذهبی است [۹]. نگرش مذهبی از اعتقادات منسجم و یکپارچه توحیدی سرچشمه می‌گیرد که خداوند محور است و ارزش‌ها، اخلاقیات، آداب و رسوم رفتارهای انسانی را با یکدیگر و با طبیعت خویش تنظیم می‌کند [۱۳، ۱۲]. منظور از نگرش مذهبی، نگرش نظام‌مندی از باورها و اعمال نسبت به امور مقدس است [۱۴، ۱۵]. نیاز انسان به دین قدمتی به عمر تاریخ دارد؛ زیرا بشر از همان آغاز به حامی مقتدر و تکیه‌گاه قدرتمند احساس

نیاز داشته است [۱۶]. ایران کشوری با فرهنگ مذهبی است و مذهب و دین اسلام توجه ویژه‌ای به محیط‌زیست و به‌خصوص آب دارد [۹]. دین مبین اسلام از یک سو با پذیرش اینکه طبیعت در تسخیر انسان است، بر این مطلب تأکید می‌کند که همه‌چیز برای انسان و در خدمت انسان است [۹]. از سوی دیگر نیز با وضع قوانین بازدارنده کوشیده است بهره‌برداری از طبیعت موجب آسیب به طبیعت نشود و با استفاده بی‌رویه از آن، ماندگاری این نعمت‌های الهی برای سایر انسان‌ها در معرض تهدید قرار نگیرد [۱۳].

در حقیقت شریعت اسلام با آموزه‌های خود در قالب سنت، بایدهای رفتار مصرفی مسلمانان را تبیین و هدف‌ها و انگیزه‌های دین را نیز مطابق با این آموزه‌ها نهادینه کرده است [۷]. در مطالعه Cary و Hassell در زمینه توسعه تغییر رفتار در مصرف آب خانگی انجام شد، اهمیت و تأثیر نگرش و اعتقادات مصرف‌کننده در میزان مصرف مشخص شد [۱۷]. مرزبان و همکاران و همچنین احمدی و همکاران نیز تأثیر دین‌داری را بر گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب بررسی کرده‌اند و نشان دادند دین‌داری و نگرش مذهبی یکی از عوامل تأثیرگذار بر صرفه‌جویی در مصرف آب است [۳، ۹].

با توجه به پیوند دین با زندگی و اهمیت بسیار آن، مطالعات در زمینه ارتباط مذهب و رفتار مصرف‌کننده جایگاه خاصی دارد که کمبود آن در کارهای پژوهشی موجود در کشور احساس می‌شود. همچنین با توجه به اهمیت صرفه‌جویی در مصرف آب در کشور و تأثیر نگرش مذهبی بر آن و همچنین با توجه به اینکه دانشجویان از ارکان اصلی و الگوی جامعه هستند، این مطالعه با هدف تعیین ارتباط بین نگرش مذهبی (دین‌داری) و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۴۰۰ انجام شد.

## روش کار

این مطالعه به صورت توصیفی و مقطعی انجام شد. جامعه

کاملاً مخالفم) نمره گذاری شد. نمره دهی به سؤالات پرسش نامه از ۱ تا ۵ بود. در مجموع محدوده نمره بین ۶۰ تا ۳۰۰ بود که نمره کمتر از ۱۰۰ در محدوده ضعیف، بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ در محدوده متوسط و بیشتر از ۲۰۰ در محدوده خوب قرار داشت.

دو پژوهشگر آموزش دیده پرسش نامه های مذکور را در اختیار دانشجویان قرار دادند. ابتدا توضیحات لازم در خصوص مطالعه و اهداف آن به افراد ارائه شد. سپس در خصوص محرمانه بودن اطلاعات کسب شده از افراد اطمینان داده شد و در آخر در صورت پذیرش دانشجویان، از آن ها رضایت نامه کتبی آگاهانه گرفته شد. زمان پاسخ به پرسش نامه ها به طور میانگین ۳۰ دقیقه زمان برد.

پس از جمع آوری پرسش نامه ها، داده ها در نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۴ وارد شد. با توجه به نرمال بودن داده ها، از آزمون های آماری تی و آنووا و همبستگی پیرسون برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شد. سطح معنی داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. این مطالعه نتیجه طرح تحقیقاتی مصوب در دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان است که کمیته اخلاق این دانشگاه با کد اخلاق IR.RUMS.REC.1399.038 آن را تأیید کرده است.

## یافته ها

میانگین سن افراد شرکت کننده ۲۱/۴۲±۲/۱۱ سال بود. ۲۷۰ نفر (۹۰/۳ درصد) در محدوده سنی ۱۸ تا ۲۳ سال قرار داشتند. ۱۹۹ نفر (۶۶/۶ درصد) از دانشجویان زن بودند. شغل پدر ۱۲۶ نفر (۴۲/۱ درصد) از دانشجویان آزاد و شغل مادر ۱۹۵ نفر (۶۵/۲ درصد) خانه دار بود. ۱۹۰ نفر (۶۳/۵ درصد) از دانشجویان در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل بودند. ۸۴ نفر (۲۸/۱ درصد) در دانشکده پیراپزشکی درس می خواندند. ۱۵۶ نفر (۵۲/۲ درصد) از افراد ساکن منزل شخصی بودند و در خوابگاه ساکن نبودند (جدول ۱).

پژوهشی شامل تمام دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان از تمامی مقاطع بود. با استفاده از مطالعات مشابه [۱۳، ۳] با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد ( $Z=1/96$ ) و انحراف معیار ۵ (بر اساس نمره گرایش به صرفه جویی در مصرف آب) ( $SD=5$ ) و اندازه خطای برآورد ۰/۶ ( $d=0/6$ )، حجم نمونه از رابطه زیر به دست آمد:

$$n = \frac{(SD)^2 \times Z_1^2 - \frac{\alpha}{2}}{d^2}$$

حجم نمونه ۲۹۹ نفر بود. روش نمونه گیری به صورت تصادفی طبقه ای و متناسب با تعداد دانشجو در هر دانشکده بود. ابزار جمع آوری داده ها شامل چک لیست اطلاعات دموگرافیک (سن، جنس، مقطع تحصیلی، وضعیت سکونت، شغل پدر و شغل مادر) و دو پرسش نامه استاندارد صرفه جویی در مصرف آب و نگرش مذهبی بود که مرزبان و همکاران در سال های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ از آن استفاده کردند [۱۳، ۹]. روایی آن را متخصصان مربوطه تأیید کرده اند. پایایی هر دو پرسش نامه با آلفای کرونباخ (هر دو بیشتر از ۰/۹) تأیید شده است. همچنین پایایی پرسش نامه صرفه جویی در مصرف آب و نگرش مذهبی در این مطالعه بر اساس آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۲۱ و ۰/۹۶۳ بود.

پرسش نامه صرفه جویی در مصرف آب شامل ۲۱ سؤال در چهار بعد شناختی (۴ سؤال)، عاطفی (۳ سؤال)، رفتاری (۵ سؤال) و مسئولیت پذیری (۹ سؤال) بود که با طیف ۵ گزینه ای لیکرت نمره گذاری شد. گزینه ها شامل کاملاً موافقم (نمره ۵)، موافقم (نمره ۴)، نظری ندارم (نمره ۳)، مخالفم (نمره ۲) و کاملاً مخالفم (نمره ۱) بود. در مجموع محدوده نمره کسب شده بین ۲۱ تا ۱۰۵ بود که نمره کمتر از ۳۵ در محدوده ضعیف، ۳۵ تا ۷۰ در محدوده متوسط و نمره بیشتر از ۷۰ در محدوده خوب قرار داشت.

پرسش نامه استاندارد نگرش مذهبی نیز شامل ۶۰ سؤال در چهار زیرمقیاس التزام دینی (۱۵ سؤال)، باور دینی (۱۵ سؤال)، عواطف دینی (۱۵ سؤال) و شناخت دینی (۱۵ سؤال) بود و با طیف ۵ گزینه ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و

مطابق نتایج جدول ۲، میانگین نمره نگرش مذهبی و صرفه‌جویی در مصرف آب در بین دانشجویان به ترتیب

جدول ۱: توزیع فراوانی متغیرهای دموگرافیک در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

| متغیرها     | تعداد          | درصد |
|-------------|----------------|------|
| جنس         | زن             | ۱۹۹  |
|             | مرد            | ۱۰۰  |
| سن          | ۱۸-۲۳          | ۲۷۰  |
|             | ۲۳-۲۸          | ۲۵   |
|             | ۲۸-۳۳          | ۳    |
|             | ۳۳-۳۹          | ۱    |
| شغل پدر     | کارمند         | ۸۶   |
|             | آزاد           | ۱۲۶  |
|             | بازنشسته       | ۸۷   |
| شغل مادر    | کارمند         | ۶۰   |
|             | آزاد           | ۱۶   |
|             | خانه‌دار       | ۱۹۵  |
| مقطع تحصیلی | بازنشسته       | ۲۸   |
|             | کاردانی        | ۹    |
|             | کارشناسی       | ۱۹۰  |
|             | کارشناسی ارشد  | ۸    |
| دانشکده     | دکتر           | ۹۲   |
|             | بهداشت         | ۷۷   |
|             | پزشکی          | ۷۸   |
|             | پیراپزشکی      | ۸۴   |
| وضعیت سکونت | دندان‌پزشکی    | ۲۰   |
|             | پرستاری-مامایی | ۴۰   |
|             | خوابگاه        | ۱۴۳  |
|             | خانه           | ۱۵۶  |

جدول ۲: وضعیت نمره نگرش مذهبی و صرفه‌جویی در مصرف آب و ابعاد آن‌ها در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

| متغیر                        | انحراف معیار $\pm$ | وضعیت نمره (درصد، تعداد) |          |      |
|------------------------------|--------------------|--------------------------|----------|------|
|                              | میانگین            | خوب                      | متوسط    | ضعیف |
| التزام دینی                  | ۴/۰۸±۰/۵۴          |                          |          |      |
| باور دینی                    | ۴/۲۲±۰/۵۲          |                          |          |      |
| عواطف دینی                   | ۴/۲۷±۰/۴۸          | ۹۲/۳ (۲۷۶)               | ۷/۷ (۲۳) | .    |
| شناخت دینی                   | ۴/۱۵±۰/۵۷          |                          |          |      |
| نمره کل نگرش مذهبی           | ۴/۱۹±۰/۵۰          |                          |          |      |
| شناختی                       | ۴/۲۳±۰/۳۵          |                          |          |      |
| عاطفی                        | ۴/۲۴±۰/۳۱          |                          |          |      |
| رفتاری                       | ۴/۲۸±۰/۳۹          | ۱۰۰ (۲۹۹)                | .        | .    |
| مسئولیت‌پذیری                | ۴/۳۰±۰/۳۴          |                          |          |      |
| نمره کل صرفه‌جویی در مصرف آب | ۴/۲۵±۰/۳۶          |                          |          |      |

۴/۱۹  $\pm$  ۰/۵۰ و ۴/۲۵  $\pm$  ۰/۳۶ بود. ۹۲/۳ و ۱۰۰ درصد از دانشجویان به ترتیب از نظر نگرش مذهبی و صرفه‌جویی در مصرف آب در وضعیت خوبی قرار داشتند. بین میانگین متغیر نگرش مذهبی در دانشجویان بررسی شده با متغیرهای دموگرافیک اختلاف معناداری مشاهده نشد. همچنین بین میانگین متغیر گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب فقط با دانشکده محل تحصیل اختلاف معناداری مشاهده شد (جدول ۳).

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، بین متغیرها و زیرمقیاس‌های نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد ( $r = ۰/۴۸۳$ ) و ( $P \leq ۰/۰۰۱$ ). همچنین میزان همبستگی بین بعد شناخت دینی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب ( $r = ۰/۴۹۸$ ) و ( $P \leq ۰/۰۰۱$ ) بیشتر از سایر زیرمقیاس‌ها بوده است.

جدول ۳: رابطه بین متغیرهای دموگرافیک با نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

| متغیرها     | نگرش مذهبی     |         | گرایش به صرفه‌جویی |         |
|-------------|----------------|---------|--------------------|---------|
|             | انحراف معیار   | میانگین | انحراف معیار       | میانگین |
| جنس         | زن             | ۴/۲۷    | ۰/۰۲               | ۰/۴۵    |
|             | مرد            | ۴/۲۰    | ۰/۰۳               | ۰/۵۸    |
| سن          |                | ۰/۱۷    | ۰/۷۰               |         |
|             | ۱۵             | ۴/۲۰    | ۰/۴۹               | ۰/۳۵    |
|             | ۱۶             | ۴/۰۸    | ۰/۶۱               | ۰/۴۶    |
|             | ۱۷             | ۴/۱۵    | ۰/۵۲               | ۰/۲۶    |
|             | ۱۸             | ۴/۱۰    | ۰/۵۷               | ۰/۰۰    |
|             |                | ۰/۶۷    | ۰/۳۳               |         |
| شغل پدر     | کارمند         | ۴/۱۷    | ۰/۴۸               | ۰/۳۳    |
|             | آزاد           | ۴/۲۱    | ۰/۴۹               | ۰/۳۹    |
|             | بازنشسته       | ۴/۲۰    | ۰/۵۳               | ۰/۳۳    |
|             |                | ۰/۸۵    | ۰/۱۷               |         |
| شغل مادر    | کارمند         | ۴/۰۲    | ۰/۵۰               | ۰/۳۴    |
|             | آزاد           | ۴/۱۸    | ۰/۵۲               | ۰/۳۶    |
|             | خانه دار       | ۴/۲۴    | ۰/۴۸               | ۰/۳۶    |
|             | بازنشسته       | ۴/۳۳    | ۰/۴۶               | ۰/۳۶    |
|             |                | ۰/۱۰    | ۰/۰۸               |         |
|             | کاردانی        | ۴/۲۱    | ۰/۳۹               | ۰/۴۲    |
| مقطع تحصیلی | کارشناسی       | ۴/۲۶    | ۰/۴۶               | ۰/۳۵    |
|             | کارشناسی ارشد  | ۴/۱۰    | ۰/۵۶               | ۰/۲۶    |
|             | دکتر           | ۴/۰۸    | ۰/۵۶               | ۰/۳۸    |
|             |                | ۰/۰۹    | ۰/۸۵               |         |
| دانشکده     | بهداشت         | ۴/۲۹    | ۰/۴۱               | ۰/۳۷    |
|             | پزشکی          | ۴/۱۰    | ۰/۵۵               | ۰/۳۸    |
|             | پیراپزشکی      | ۴/۲۲    | ۰/۴۸               | ۰/۳۵    |
|             | دندان‌پزشکی    | ۴/۹۷    | ۰/۶۴               | ۰/۳۰    |
|             | پرستاری-مامایی | ۴/۲۲    | ۰/۴۷               | ۰/۳۶    |
|             |                | ۰/۰۹    | ۰/۰۱               |         |
| وضعیت سکونت | خوابگاه        | ۴/۱۹    | ۰/۴۸               | ۰/۳۴    |
|             | خانه           | ۴/۱۹    | ۰/۵۱               | ۰/۳۷    |
|             |                | ۰/۳۷    | ۰/۱۹               |         |

جدول ۴: ضریب همبستگی بین متغیرهای نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب و ابعاد آن‌ها در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

| صرفه‌جویی / نگرش مذهبی | التزام دینی | باور دینی | عواطف دینی | شناخت دینی | نگرش مذهبی |
|------------------------|-------------|-----------|------------|------------|------------|
| شناختی                 | ۰/۳۸۵*      | ۰/۳۹۸*    | ۰/۴۶۹**    | ۰/۳۵۷*     | ۰/۴۹۵**    |
| عاطفی                  | ۰/۴۵۷**     | ۰/۴۰۹**   | ۰/۳۸۴*     | ۰/۳۹۱*     | ۰/۴۲۳**    |
| رفتاری                 | ۰/۴۶۹**     | ۰/۴۶۴**   | ۰/۴۱۱**    | ۰/۴۲۲**    | ۰/۴۶۳**    |
| مسئولیت‌پذیری          | ۰/۴۱۷**     | ۰/۴۷۵**   | ۰/۴۳۲**    | ۰/۴۶۳**    | ۰/۴۷۷**    |
| صرفه‌جویی در مصرف آب   | ۰/۴۵۲**     | ۰/۴۰۱**   | ۰/۴۸۱**    | ۰/۴۹۸**    | ۰/۴۸۳**    |

\*\*\*:  $P \leq 0.001$ ; \*\*:  $P \leq 0.01$ ; \*:  $P \leq 0.05$

## بحث و نتیجه‌گیری

که این یافته ایدئال بود. در مطالعه مرزبان و همکاران، ۶۳/۲۰ درصد از افراد از نظر گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب در سطح متوسطی قرار داشتند [۹]. در مطالعه مختاری و رضایی، ۴۸ درصد از زنان از نظر رفتار مصرف آب در سطح ضعیفی بودند [۱۸]. صرفه‌جویی به سرمایه‌گذاری سنگین مالی نیاز ندارد و بدون اینکه سطح زندگی تنزل یابد، می‌توان میزان مصرف را تا ۵۰ درصد کاهش داد [۹]. صرفه‌جویی در مصرف آب موجب کاهش هزینه‌های هنگفت تصفیه آب و فاضلاب و آثار مخرب زیست‌محیطی دفع فاضلاب و نیز صرفه‌جویی در مصرف انرژی می‌شود.

بین متغیرهای نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب فقط بین دانشکده محل تحصیل با گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب اختلاف آماری معنادار وجود داشت و نمره افراد شاغل به تحصیل در دانشکده بهداشت از دیگران بیشتر بود. به نظر می‌رسد علت آن واحدهای درسی مرتبط با چالش‌های آب و مشکلات محیط‌زیستی و کمبود آب باشد که دانشجویان رشته‌های بهداشت می‌گذرانند. این یافته با نتایج مطالعه ابراهیمی همسو بود [۱۳]. در مطالعه احمدی و زارعی در شهروندان یاسوجی، در پژوهش مختاری و رضایی در زنان اصفهان و در پژوهش دهقان و پوررضا در تهران بین متغیرهای جمعیتی با صرفه‌جویی در مصرف آب خانگی ارتباط معناداری

افزایش مصرف آب در طول زمان متأثر از افزایش جمعیت، افزایش سطح بهداشت عمومی، رشد فعالیت‌های کشاورزی و توسعه اقتصادی و اجتماعی، لزوم توجه به تقاضا برای آب را در مقیاس‌های جهانی، منطقه‌ای و ملی اجتناب‌ناپذیر کرده است [۱۲]. این مطالعه رابطه بین نگرش مذهبی و صرفه‌جویی در مصرف آب را در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۴۰۰ بررسی کرد. میانگین نمره نگرش مذهبی در دانشجویان  $4/19 \pm 0/50$  بود. ۹۲/۳ درصد از دانشجویان از نظر نگرش مذهبی در وضعیت خوبی قرار داشتند. در مطالعه مرزبان ۶۰/۱۸ درصد از افراد نگرش مذهبی متوسطی داشتند [۹]. در مطالعه مختاری ۸۰ درصد از زنان نگرش مذهبی متوسطی داشتند [۱۸]. نگرش مذهبی دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه در سطح خوبی قرار داشت که نسبت به نتایج مطالعات قبلی امیدوارکننده‌تر است. نهادهای مذهبی و معاونت فرهنگی دانشگاه باید در راستای حفظ و ارتقای این سرمایه در دانشجویان تلاش کنند.

میانگین نمره صرفه‌جویی در مصرف آب در دانشجویان  $4/25 \pm 0/36$  بود و ۱۰۰ درصد دانشجویان از نظر گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب در وضعیت خوبی قرار داشتند

مشاهده نشد [۱۹، ۱۸، ۳].

استفاده کنند [۱۳].

از نظر آماری همبستگی مثبت و معنی‌داری بین نمره نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب وجود دارد ( $R=0/483$  و  $P=0/00$ ). ضریب همبستگی بین بعد شناخت مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب بیشتر است. این یافته با نتایج مطالعه مرزبان و همکاران در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی یزد همخوانی داشت. در این مطالعه بین بعد رفتاری گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب و بعد شناخت دینی دانشجویان ارتباط قوی‌تری یافت شد [۹]. در مطالعه ابراهیمی و همکاران در دانش‌آموزان دبیرستانی نیز ارتباط آماری معنی‌داری بین نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب گزارش شد [۱۳]. در مطالعه احمدی و زارعی در یاسوج ارتباط مثبت و معنی‌داری بین دو مؤلفه نگرش مذهبی و گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب گزارش شد [۳].

یکی از محدودیت‌های این مطالعه زیاد بودن میزان گرایش به صرفه‌جویی و همچنین نگرش مذهبی بود. لذا پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده در جوامع دیگر انجام شود تا میزان ارتباط این دو متغیر به‌طور کامل‌تری بررسی شود.

با توجه به نتایج این مطالعه، ارتباط مشهود، مثبت و معنادار نگرش مذهبی در گرایش به صرفه‌جویی در مصرف آب بر قوت نتایج مطالعات قبلی افزود که بیشتر بر این ارتباط صحنه گذاشته بودند. با توجه به بافت مذهبی جامعه می‌توان از این قابلیت در تمام اقشار جامعه بهره گرفت و دستورات دین اسلام را در زمینه محیط‌زیست و صرفه‌جویی در مصرف آب در آموزش‌های زیست‌محیطی و وظایف شهروندی به کار گرفت تا افراد حساس‌تر شوند و استفاده بهینه از نعمت‌های خدادادی و به‌ویژه آب را به‌عنوان فریضه دینی مورد توجه ویژه‌ای قرار دهند.

## قدردانی

این مطالعه حاصل طرح تحقیقاتی با کد ۹۹۰۵۵ است و از دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان با کد اخلاق IR.RUMS. REC.1399.038 تأییدیه دارد. بدین‌وسیله از حمایت‌های مادی و معنوی این دانشگاه تشکر و قدردانی می‌کنیم.

## تعارض در منافع

نویسندگان بیان می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافعی در این مطالعه وجود ندارد.

مطالعه Chuvieco نشان داد همگرایی قابل توجهی بین سنن مذهبی و حفاظت از طبیعت و منابع آب وجود دارد [۲۰]. نتایج مطالعه Morrison و همکاران، Leivers و همکاران و Koehrsen با یافته‌های مطالعه حاضر همخوانی داشت [۲۱-۲۳]. نتایج مطالعه مختاری و رضایی نشان داد هرچه افراد دین‌دارتر باشند، در رفتار مصرف آب آن‌ها تأثیری نمی‌گذارد [۱۸]. نتایج مطالعه Navah و همکاران و Jenkins و Chapple با یافته‌های این مطالعه همسو نبود [۲۴، ۲۵]. برای نشان دادن گرایش‌های بین‌المللی در کمک گرفتن از دین در راستای حفاظت از منابع طبیعی به‌طور اعم و منابع آبی به‌طور اخص، همین بس که هزار دانشمند در مرکز مطالعات ادیان جهان در دانشگاه هاروارد درباره ارتباط دین و زیست‌بوم مطالعه کردند و دریافتند ادیان باید از نیروی خود برای پایان دادن به بهره‌برداری لجام‌گسیخته انسان از منابع طبیعی و ایجاد روحیه مسئولیت‌پذیری مشترک برای حفظ محیط‌زیست

## References

- Dehghani R, Shayeghi M, Esalmi H, Moosavi G. Detrmination of organophosphorus pesticides (diazinon and chlorpyrifos) in water resources in Barzok, Kashan. *Zahedan J Res Med Sci* 2012; 14(10): 66-72.
- Khosravi R, Eslami H, Almodaresi A, Heidari M, Fallahzadeh RA, Taghavi M, et al. Use of geographic information system and water quality index to assess groundwater quality for drinking purpose in Birjand City, Iran. *Desalin Water Treat* 2017; 67(1): 74-83.
- Ahmadi S, Zareei G. A Study of the effect of religiosity on attitude into water saving in Yasouj. *Soc Dev* 2017; 11(3): 195-210.
- Meinzen-Dick R, Janssen MA, Kandikuppa S, Chaturvedi R, Rao K, Theis S. Playing games to save water: Collective action games for groundwater management in Andhra Pradesh, India. *World Dev* 2018; 107: 40-53.
- Eon C, Liu X, Morrison GM, Byrnea J. Influencing energy and water use within a home system of practice. *Energy Build* 2018; 158: 848-60.
- Ranjbar M, Gheyraati Arani L, Jamshidi Rad MS. Villagers' religious attitude style towards behavior management about water in two areas of fars and Isfahan Provinces (Izadkhast & Ramshe). *Environ Dev Sustain* 2016; 4(4): 32-17.
- Safie Das D, Nazarpour M. An evaluation of religion's impact on the consumer behavior (a case study of isfahani married women). *Islam Econ J* 2015; 14(56): 37-62.
- Eskandarizadeh A, Jalilian H, Vali L, Nekoie-Moghadam M, Barouni M, Malek-Mohammadi T. Cost-savings of community water fluoridation program; Kerman, Iran, 2016. *JOHOE* 2017; 6(2): 85-91.
- Marzban A, Rahmanian V, Servat F, Barzegaran M. Relationship between religious attitude to water conservation in adolescents: a cross-sectional study in Yazd. *Iran J Health Environ* 2019; 12(3): 409-22.
- Bazdar M, Godini H, Tarrahi MJ, Zare S, Yarahmadi M, Mohammadian Zafarabadi J, et al. Investigating the impact of training on water consumption saving in Khorramabad in 2015. *J Environ Health Eng* 2016; 4(1): 1-9.
- Ahmadi S, Mirfardi A, Zarei G. An investigation of the relationship between responsibility and attitude towards saving water. *J Appl Sociol* 2013; 24(2): 185-200.
- Akbarian F. On the relationship between religious attitude and happiness and self-efficacy of high school students. *J Sch Psychol* 2016; 5(2): 7-19.
- Marzban A, Ansari A, Rafiee Y, Ebrahimi AA, Dolatabadi M, Beykzavieh A. Relationship between Religious attitudes and water conservation tendency in high school students. *J Environ Health Sustain Dev* 2020; 5(1): 955-61.
- Jajarmi M, Pourakbaran E. The relationship between religious attitude, mental health and resiliency in women. *J Fundam Mental Health* 2017; 19(special issue): 327-34.
- Hope AL, Jones CR. The impact of religious faith on attitudes to environmental issues and Carbon Capture and Storage (CCS) technologies: A mixed methods study. *Technol Soc* 2014; 38: 48-59.
- Cohen D, Yoon DP, Johnstone B. Differentiating the impact of spiritual experiences, religious practices, and congregational support on the mental health of individuals with heterogeneous medical disorders. *Int J Psychol Relig* 2009; 19(2): 121-38.
- Hassell T, Cary J. Promoting Behavioural Change in Household Water Consumption: Literature Review. Report prepared for Smart Water Fund 2007: 1-27.
- Mokhtari M, Rezaee B. A sociological study of the relationship between religiosity and awareness of citizenship duties and water consumption behavior (case study: married women over 18 in Isfahan). *Strategic Rss Soc Prob* 2020; 9(4): 77-98.
- Dehghan H, Pourreza Karimsara N. Factors affecting the per capita water consumption of Tehran families. *J Soc Cult Stra* 2016; 5(19): 245-68.
- Chuvieco E. Religious approaches to water management and environmental conservation. *Water policy* 2012; 14(1): 9-20.
- Koehrsen J. Does religion promote environmental sustainability?—Exploring the role of religion in local energy transitions. *Social Compass* 2015; 62(3): 296-310.
- Leivers S, Serra P, Watson P. Religion and visiting hospitalized old people: sex differences. *Psychol Rep* 2011; 3(58): 705-6.
- Morrison M, Duncan R, Parton K. Religion does matter for climate change attitudes and behavior. *Plos*

- One. 2015; 10(8): 1-16
24. Jenkins W, Chapple CK. Religion and environment. *Annu Rev Environ Resour* 2019; 36: 441-63.
25. Navah AR, FrootanKia S, Porterkarouni M. Investigating the relationship between religiousness and values and environmental behaviors of citizens (Case Study: Ahwaz City). *Urban Stud* 2020; 1(1): 77-98.